

CUMHURİYET İLE BİRLİKTE ANADOLU'YA IŞIK TUTANLAR; ARİF MÜFİD MANSEL, EKREM AKURGAL, HALET ÇAMBEL VE SEDAT ALP*

Tuğba GÜLEN¹

Atıf/©: *Gülen, Tuğba (2016). Cumhuriyet ile Birlikte Anadolu'ya Işık Tutanlar; Arif Müfid Mansel, Ehrem Akurgal, Halet Çembel ve Sedat Alp, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 9, Sayı 2, Aralık 2016, ss. 1015-1028*

Özet: Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkenin her alanda sahip olduğu zenginliğin farkına varılması ve bu zenginlikler üzerinden gelişmesi amaçlanmıştır. Anadolu'nun en büyük hazinelerinden birinin de tarihsel mirası olduğu gerçeği, Mustafa Kemal Atatürk tarafından en çok önemsenen konular arasında olmuş, bu dönemde bu konu ile ilgili pek çok çalışma gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin amaçladığı gelişmenin temellerini atacak, toplumun entelektüel sınıfını oluşturacak gençlerin eğitime büyük önem verilmiştir. Cumhuriyet ile birlikte gençler arkeolojinin de içerisinde bulunduğu pek çok alanda uzmanlaşmaları için Avrupa'da eğitime gönderilmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nde üniversitelerde açılan bölümlerle de bu eğitim politikası desteklenmiştir.

Cumhuriyetin ilanı ile Anadolu'da arkeoloji bilimine ve Anadolu'nun tarihsel sürecinde kilometre taşlarından biri olan Hitit Medeniyeti'ne ışık tutan değerli bilim öncüleri arasında Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel ve Sedat Alp'de yer almaktadırlar.

Onların bilim dünyası ve ülkelerinin gelişimi için yaptıkları hizmetlerin, akademik çalışmaların, gelecek nesillere aktarılması ileride gerçekleştirilecek bilimsel çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Hititolog, Arkeolog

Makale Geliş Tarihi: 24. 08. 2016/ Makale Kabul Tarihi: 17.11.2016

* Bu makale 01-07 Eylül 2014'te Hitit Üniversitesi tarafından düzenlenen IX. Uluslararası Hititoloji Kongresi'nde Çorum'da sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş ve geliştirilmiş halidir.

1 Öğr. Gör., Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, e-posta: tugbagulen@hitit.edu.tr

Accompanied With Republic Who Throw A Light On Anatolia Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel And Sedat Alp

Citation/©: Gülen, Tuğba (2016). Accompanied With Republic Who Throw A Light On Anatolia Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel And Sedat Alp, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 9, Issue 2, December 2016, pp. 1015-1028

Abstract: By the Republic of Turkey , it is aimed that the wealth of the country to be noticed and that to develop the country thanks to this wealth. One of the most important extent of this wealth of the Anatolia is the historical heritage obviously and so that, it is considered really important by Mustafa Kemal Atatürk, in this context, there had been lots of work to do on this field. It is attached great importance on the education of the youth who are seen as the intellectual class of the country in the future and also the people who will serve to the Republic. In order to make them expert on every field of science including archeology, young people were sent to the abroad for education by the Republic era. In addition to this, that policy supported with establishing new universities within the country. Among the pioneers of the Archeology within the Anatolia, we can count the names of Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel and Sedat Alp who are also irradiated the Hittites. It is important for the improvement of scientific researches to transfer their contributions and academic studies to the next generations.

Keywords: Republic of Turkey, Hittitologist, Archaeologist

I. GİRİŞ

Geçmişin değerlendirilmesi için belgenin gerekli bir araç olduğu sosyal bilimcilerin üzerinde uzlaştığı somut bir gerçektir. Geçmişin izini taşıyan, çalışmalarımıza temel oluşturan belgeleri, bize sağlayan en önemli bilim dallarından biri de arkeolojidir. Arkeolojinin ortaya çıkarttığı Hitit belgeleri de Hititoloji'yi doğurmuştur. Anadolu topraklarında arkeolojiye bakıldığında, Osmanlı Devleti'nde tarihi eser toplama merakının izleri Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzanmaktadır (www.istanbularkeoloji.gov.tr). Osmanlı Devleti'nde arkeolojik çalışmaların müzelere taşınmaya başlanmayasıyla bu alanda kurumsallaşma 19.yy'da gerçekleşmeye başlamıştır(Shaw, 2004:86-109).²

² Wendy M.K. Shaw; "Osmanlı Müzeciliği" kitabının 102. sayfasında "Osmanlı Devleti'nin tarihi eserlere olan ilgisinin; Sultan Abdulaziz' in Avrupa ziyaretinin hemen ardından yoğunlaşmaya başladığını ve 1869'da Sadrazam Ali Paşa, Mecmua-i Âsar-ı Âtika'nın adını Müze-i Hümayün

Ayrıca 19. yüzyıl sonlarında dikkatler pek çok konuda olduğu gibi tarihi eserler konusunda da Anadolu'ya ve Osmanlı Devleti'ne odaklanmış, meraklı Avrupalılar Anadolu'ya bu konu ile ilgili akın etmişlerdir.

Bu arada Osmanlı Devleti de elinde bulundurduğu; eserleri Aya İrini Kilisesi'nde Mecmâ-i Eslihai Âtika ve Mecmâ-i Âsar-ı Atika olmak üzere iki bölümde, ardından da Çinili Köşk'te muhafaza etmiştir. 1872 yılında müze müdürlüğüne Alman F. A. Dethier atanmıştır ve 1874'de Eski Eser Nizamnamesi çıkartılmıştır.

Dethier ölümü üzerine de 1881 yılında Osman Hamdi Bey atanmıştır(www.kulturvarlikleri.gov.tr).Osmanlı topraklarındaki eserleri toplamaya, korumaya ve sergilemeye önem veren Osman Hamdi Bey pek çok çalışmaya da ön ayak olmuştur. (Shaw, 2004.125)

1834'te Texier'in; Boğazköy/Hattuşa'yı, 1835'te W. C. Hamilton'ın Alacahöyük'ü bulmasıyla; Anadolu'da kazı çalışmaları hızlanmış (*Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30. Yılı Anısına Türkiye Arkeolojisi*, 2008: 8). Müze-i Hümayun Müzesi Müdürü Osman Hamdi Bey, 1886–87 yılları arasında Arslantaş ile Finike kıyılarındaki Sidon'da yaptığı çalışmalar da Türk Arkeoloji tarihi açısından önemli yer tutmuştur.(Gökalp, 2014: 64). Ancak bu dönemde Anadolu'daki çalışmaların büyük çoğunluğu yabancı uyruklu bilim insanları tarafından gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet ile birlikte ise ülkenin, her alanda sahip olduğu zenginliğin farkına varılması ve bu zenginlikler üzerinden gelişmesi amaçlanmıştır. Anadolu'nun en büyük hazinelerinden birinin de tarihsel mirası olduğu gerçeği, Mustafa Kemal Atatürk tarafından en çok önemsenen konular arasında olmuş, Cumhuriyetin ilk yıllarında bu konu ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların gerçekleştirilmesi sürecinde öncelikli olarak toplumu uyandırıp, geliştirecek düşüncede, teknikte ve sanatta iyi yetişmiş gençlere ihtiyaç duyulmuştur (Şarman, 2008: XXI (Giriş Bölümü)). Cumhuriyetin amaçladığı gelişmenin temellerini atacak, toplumun entelektüel sınıfını oluşturacak, gençlerin eğitimine büyük önem verilmiş, gençler arkeolojinin de içerisinde bulunduğu pek çok alanda uzmanlaşmaları için Avrupa'da eğitime gönderilmiştir. Avrupa'ya gönderilecek öğrencilerin tespiti için sınavlar yapılmış ve bu sınavlar bütün yurttan yerel gazeteler dâhil olmak üzere duyurulmuş (11 Teşrinievvel 1939, Çorum Gazetesi: 1), öğrenciler özenle seçilmiştir.

Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nde üniversitelerde açılan bölümler

olarak değiştirdiğini ve bu hem kurumun örgütlenişini hem de içine yerleştirilecek koleksiyonlara ilişkin hukuki düzenlemeleri etkileyecek bir adım olduğunu “ belirtir.

ve kurumlar ile bu eğitim politikası desteklenmiştir. 12 Nisan 1931’de kurulan “ Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti”, 3 Ekim 1935’te “Türk Tarih Kurumu” adını almış (Süslü, 1998: 149), 1934 yılında İstanbul Üniversitesi’ne bağlı Türk Arkeoloji Enstitüsü, bir yıl sonra da Ankara’da 22 Haziran 1935’te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk özellikle Hitit Medeniyeti’nin araştırılması istemiş ve kişisel desteği ile ilk büyük Türk kazıları Halit Zübeyir Koşay ve Remzi Oğuz Arık görevlendirmesiyle birlikte; Ahlatlıbel’de ve Alacahöyük’te Türk Tarih Kurumu tarafından başlatılmıştır (Gökalp, 2014: 68). Alacahöyük’te gerçekleştirilen kazının daha rahat yapılması için höyüğün üstüne kurulu olan köy Bakanalar Kurulu kararınca “1 kilometre mesafedeki hafif meyilli bir sırta” taşınmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 1937: 2).Yine aynı bölgede 1937’de 20 ev, 1939’da 6 ev kazılarının daha rahat yapılması höyük yakınlarından kaldırılmıştır (BCA, 1939: 24). Türkiye Cumhuriyeti’nde arkeoloji alanında büyük gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır.

II. CUMHURİYET İLE BİRLİKTE ANADOLU’YA IŞIK TUTANLAR; ARİF MÜFİD MANSEL, EKREM AKURGAL, HALET ÇAMBEL VE SEDAT ALP

Arkeolojik buluntular kendi başlarına kültür değillerdir, fakat sistematik bir anlamda onun ürünleridirler ve kültürlerle ilişkilidirler (Ersoy, 2012: 4).Bu ilişkilendirme kavramını Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında bilimsel bir çerçeve de ortaya koyacak olanlar; Osmanlı kültüründen getirdiklerini, Cumhuriyet inkılapları ile harmanlamış, gelişmişlik çitasının yükselmesine büyük katkı sağlamışlardır.

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa’da eğitim alarak Türkiye’ye geri dönmüş, dünyada dahi temelleri 1917’de atılmaya başlayan Hititoloji bilimini (Alparslan, 2009: 77) ve Anadolu’da Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni bir soluk bulmuş olan arkeolojiyi Türkiye’de sistematikleştiren, kendi alanlarında çok değerli çalışmalara imza atan; Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel ve Sedat Alp’in kısa özgeçmişlerine Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’ndeki belgeler rehberliğinde değinilmiştir.

A. Arif Müfid Mansel

Türk arkeolojisinin önderlerinden Arif Müfid Bey; 1905 yılında İstanbul’da doğmuştur. Sadrazam Tevfik Paşa’nın kızının oğludur (Çaykara, 2007: 72).

Arif Müfid Bey; ailesi tarafından dil ve müzik eğitimi verilerek, özel olarak yetiştirilmeye çalışılmış, orta eğitimini İstanbul Alman Mektebi'nde başlayıp, Fransız St. Benoit lisesinde 1925 yılında tamamlamıştır(Mahsereci, 2008:73).

1925 yılında Almanya'ya gitmiştir. Almanya'ya gidişinin henüz 4. yılında, 24 yaşındayken Roma Dönemi çift katlı yapılarını konu alan ve Profesör Noack ile birlikte çalıştığı "Stockwerkbau der Griechenund Römer" adlı tezle "Doktor" unvanını almıştır. Bu yıllarda çocukluk yıllarında öğrendiği Fransızca ve Almancanın yanına Latince, Yunanca ve İngilizceyi de eklemiştir (Akurgal, 2002: 19).

Arif Müfid Bey, doktorasının ardından hemen yurda dönmüş ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri kadrosunda 1931 yılına kadar Müzeler Umum Müdürü Halil Edhem'in ve 1946 yılına kadar da onun ardından müdür olan Aziz Ogan'ın yardımcısı olarak görev yapmıştır. Askerlik görevini yapıp, 1935 yılında tekrar müzedeki görevine geri dönmüştür. (Mahsereci, 2008:74)

Türk Tarihinin Ana Hatları' nın uzmanlara başvurularak yeniden yazdırılması süreci doğrultusunda Arif Müfid Bey Dolmabahçe'ye çağırılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk kendisinden, Türk Tarihinin Ana Hatları'nın 4. bölümü olan, Orta Şark'ın B paragrafını, yani İran'ı yazmasını istemiştir. Arif Müfid'in 1934'de, Türk Tarihinin Ana Hatları Müsveddeleri arasında basılacak olan İran'ın Tarih ve Arkeolojisi başlıklı yapıtı, böylelikle ortaya çıkmıştır. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra, 1935'de soyadı kanunuyla "Mansel" soyadını almış olan Arif Müfid Bey, Türk Tarihinin Ana Hatları' nın Ege Medeniyeti bölümüyle ilgili malzeme toplamak üzere, Türk Tarih Kurumu tarafından Yunanistan'a inceleme yapmaya da gönderilmiştir (Mahsereci, 2008:72-73).

Atatürk'ün kurduğu Türk Tarih Kurumu' dan 1936'dan itibaren görevler almış ve kurumun 1938'den itibaren etkin bir üyesi olmuş Belleten'de çok sayıda makale yayınlamıştır. 1936'da Atatürk'ün isteği üzerine, Türk Tarih Kurumu tarafından Trakya Bölgesi'nde kazılar yürütmekle görevlendirilmiştir (Mahsereci, 2008: 73). 1938 yılı sonbaharında, Vize'deki kazıdan ortaya çıkarılan buluntulardan bir kısmı, Atatürk'ün isteği üzerine, hasta yatmakta olduğu Dolmabahçe Sarayına götürülerek kendisine gösterilmiştir. (İnan: 1939: 243) Ağustos 1939'da yine bu bölgede çalışmalar yapmak için görev süresi uzatılmıştır (BCA, 1939: 9).

Türkiye'de Klasik Arkeoloji alanında çalışan ilk bilim insanı Arif Müfid Mansel olmuş ve Edebiyat Fakültesi'nde 1936 yılında kendisini Müze Müdür Mu-

avinliği uhdesinde kalmak üzere İlk Çağ Tarihi Doçentliğine tayin edilmiştir. Derslerini soru cevap şeklinde değil anlatarak gerçekleştiren Arif Müfid Bey, soruları seminer derslerinde kabul etmiştir. Derslerini İstanbul Müzesi Kütüphanesi'nde vermiştir(Çaykara, 2007: 75).

Arif Müfid Mansel 1936'dan 1939'a kadar Alpullu, Hasköy, Lüleburgaz, Vize ve Kırklareli'nde kazı ve araştırmalar yapmıştır. Kırklareli ve Vize Tümülüslerinde yaptığı kazılar Klasik Arkeoloji alanında Türkiye'nin ilk yöntemli ve sistemli alan çalışmalarıdır (Akurgal, 2002: 20). 28.02.1944'te Mansel Profesörlük unvanını almış ve 27.08.1946 tarihinden itibaren İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki görevinden ayrılarak, bütün faaliyetini İstanbul Üniversitede kurduğu Klasik Arkeoloji Kürsüsü etrafında yoğunlaştırmıştır.

İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak, Prof. Dr. Arif Müfid Mansel 1943 yılından itibaren Eski Çağ'ın her döneminde Güney Anadolu kıyılarındaki, denizlere açık durumuyla son derece önemli bir rol oynayan Pamphylia bölgesinin sistemli bir şekilde incelenmesi görevini üstlenmiştir. Bu doğrultuda 1946 yılında önce Perge ve daha sonra Side'de kazılara başlamıştır. Bu çalışmalarının ilk sonuçlarını 1947 yılında Ege ve Yunan Tarihi olarak kitaplaştırmıştır. Buradaki kazıları Türk Tarih Kurumu adına otuz yıla yakın süre ile yürütmüştür. 1954 yılında İstanbul Üniversitesi Antalya'da Arkeoloji Araştırmaları İstasyonu'nu kurmuş ve Mansel buranın ilk müdürü olmuştur. (www.edebiyat.istanbul.edu.tr) 15 Haziran 1958 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Kürsüsü Ordinaryüs Profesörlüğüne tayin edilmiştir (BCA, 1958: 11).

Arif Müfid Mansel'in yaşamında kitap okuma ve müzik dinleme sevgisi büyük bir anlam taşımıştır. Güzel yazılmış, nitelikli basılmış, kitaplara hayranlığı olan Arif Müfid Mansel için bu kitapları okumak en zevk aldığı uğraşlardan biri olmuştur. Ayrıca Mansel yurtdışı gezilerinde de büyük zevk almıştır (Akurgal, 2002:20-21).

Çevresinde her an onu seven ve sayan arkadaşları, meslektaşları ve öğrencileri eksik olmayan Arif Müfid Mansel; 18 Ocak 1975 tarihinde geçirdiği kalp rahatsızlığı sebebiyle vefat etmiştir(Mahsereci, 2008:72-83). Arif Müfid Mansel'in Türk Arkeolojisinde ki etkisi hem yazdığı kitaplar, hem de gerçekleştirdiği kazılar sonucu elde edilen eserler ve en önemlisi yetiştirdiği öğrenciler ve onların çalışmaları ile günümüzde de devam etmektedir.³

³ Arif Müfid Mansel'in öğrencileri arasında; Prof Dr. Muhibbe Darga, Prof. Dr. Adnan Pekman, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu yer almaktadır.

B. Ekrem Akurgal

30 Mart 1911 yılında annesinin ailesinin Filistin'deki çiftliğinin bulunduğu Hayfa yakınlarındaki Tulkarem'de doğmuştur. Ailenin çiftliği arkeoloji dünyasında büyük ün kazanan eski Caesareia Kentinin harabeleri hemen yanındadır (Akurgal, 2004: 3). Babası başkentte doğmuş görünmesini yeğlediği için nüfusuna doğduğu yer olarak İstanbul yazdırmıştır.

Ekrem Akurgal; 2 yaşındayken ailesi ile birlikte İstanbul'a dönmüş ardından bir süre Adapazarı'nın Akyazı ilçesindeki çiftliklerinde kalmıştır. 6 yaşından itibaren ilk eğitimini almak için halasının yanına İstanbul'a gitmiştir. Vefa Ortaokulu'nu bitirmiş ve İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olduktan sonra Hukuk Fakültesi'ne sonra başlayan Ekrem Bey girdiği Avrupa Sınavı'nı arkeoloji öğrencisi olarak kazanmıştır (Akurgal, 2004: 12-16). Berlin Üniversitesi'nde 1933'ten 1941'in sonuna kadar ünlü arkeolog Gerhard Rodenwaldt'ın yanında klasik arkeoloji öğrenimi yapmıştır. 1935 yılında babasının da isteğiyle Sümerce "*Büyük Su Ülkesi*" anlamına gelen "*Akurga*" soyadını almıştır (Akurgal, 2004: 39). 1935 yılında Lemis Baykal ile evlenmiştir. Bu evlilikten Murat ve Ali adında iki çocuğu dünyaya gelmiştir (Akurgal, 2004: 40-59). 1941'de Türkiye'de ilk kez yazılı tez ile doçentlik unvanını alan bilim insanı olmuştur. Ardından kazı çalışmaları gelmiştir. 1945 yılında Zile'de başlayan kazı çalışmaları, 1951-1953 Sinop, 1955-1957 Erdek, 1953-1959 Hisar Tepe, 1953-1956 Foça, 1953-1954 Nemrut, 1958-1965 Çandarlı Kazıları ile devam etmiştir (Greenwalt.JR, 2005: 561).

Hitit sanatının bir klasik arkeolog tarafından işlenmesi gerekliliği tespiti ile ilk kitabını 1945'de Malatya Hitit Kabartmaları ilgili olan "*Remarques Stylistiques Sur Les Reliefs*" ismiyle DTCF yayınları arasında çıkmış, ardından Anadolu arkeolojisini aydınlatan birçok değerli kitap yazmıştır.

1949 yılında profesörlüğe, 1957 yılında yaptığı uluslararası bilimsel çalışmaları ile Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Kürsüsü Ordinaryüs Profesörlüğüne tayin edilen Ekrem Akurgal (BCA, 1957: 5), birçok yabancı bilimler akademisini, arkeoloji enstitülerini asli ve şeref üyesi olarak onurlandırmıştır. Batı dünyasında ülkesinin adını her ortamda tanıtmış, anımsatmış ve arkeoloji biliminin Türkiye'de de çağdaş bilimsel kaliteyi yakaladığını yazdığı kitap ve yurt dışında verdiği yüzlerce konferans, Amerika Birleşik Devletleri'nde Princeton, Almanya'da Heidelberg ve Berlin, Avusturya'da Viyana ve İtalya'da Piza üniversitelerinde verdiği derslerle kanıtlama başarısını göstermiştir

(Özgünel, 2003: (<http://www.pdfindir.com/arkeoloji-ekrem-pdf-1.html>)).

Ayrıca 23.12.1957-23.12.1959 tarihleri arasında Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Dekanlığı görevini üstlenmiştir(Süslü, 1986: 43). Çalışmalarını büyük özen ve itina ile gerçekleştirmiş olan Akurgal, birçok kurum ve kuruluştan ödül almıştır.

1991 yılında ikinci evliliğini Meral Manyas ile gerçekleştiren Ekrem Akurgal, İzmir'e yerleşmiş ve çalışmalarına burada devam etmiştir. Dünya'nın her yerinde Anadolu arkeolojisini bilimsellik ve saygınlıkla temsil eden Akurgal;1 Kasım 2002'de vefat etmiştir.

C. Halet Çambel

27 Ağustos 1916'da Berlin'de dünyaya gelmiştir. Babası, Almanya'da askeri ataşelik görevi yapan Atatürk'ün yakın arkadaşlarından Bolu milletvekili ve 1936 -1941 yılları arasında Türk Tarih Kurumu Başkanı olan Hasan Cemil Bey'dir.

Annesi dönemin Berlin Büyükelçisi İbrahim Hakkı Paşa'nın kızı Remziye Hanım'dır. Cumhuriyetin kurulmasını takiben 8 yaşında Türkiye'ye gelmiştir. Ortaokul ve liseyi Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde okumuştur. Ortaokulda geçirdiği ağır hastalığın ardından sporla ilgilenmeye başlamış ve kendini eskrim dalında geliştirmiştir. Fransız hükümetinden aldığı bursla Paris Sorbonne Üniversitesi'nde 3 yıl arkeoloji lisans öğrenimi görmüş; ayrıca Hititçe ve eski İbranice öğrenmiştir. Halet Çambel'in ilk arkeolojik kazı serüveni Dr. Kurt Bittel'in başkanlığını yaptığı Alacahöyük kazısı olmuştur. Ayrıca 1936 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin teklifi üzerine Berlin'de düzenlenen Yaz Olimpiyatları'na Suat Fetgeri Aşeni ile birlikte eskrim dalında katılarak olimpiyatlara katılan ilk Türk kadın sporcu olmuştur (Mahsereci, 2014: 58). Turnuva sırasında Adolf Hitler tarafından görüşmeye çağrılan Çambel, hükümetin izni olmadan görüşmeyeceğini bildirerek reddetmiştir. (13 Ocak 2014, "Arkeolojiye Adanmış Bir Ömür" Cumhuriyet Gazetesi: 15)

1938 yılında lisans öğrenimini tamamladıktan sonra Sorbonne'da doktora yapmaya başlayan Çambel, 1939 yılında İstanbul Üniversitesi'nde, Dr. Emilie Helmuth Theodor Bossert'in asistanlığını yapmaya başlamıştır.1940 yılında da Nail Çakırhan ile evlenmiştir. Üniversitede kadro olmadığından bir süre Haydarpaşa Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Doktora çalışmasına İstanbul Üniversitesi'nde devam eden Çambel, Türk Tarih Kurumu adına Kırşehir Hashöyük'teki kontrol kazısını gerçekleştirmiştir. 1946'ya kadar Dr. Bossert ile birlikte Anadolu'da araştırma gezileri yapmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde öğrencilerin yetişmesinde emeği büyük olmuştur. Muhibbe

Darga anılarında; Halet Hanım'ın kaynakça yazımında çok hassas olduğu, bilimselliğin üzerinde çok durduğunu, kitaplara çok önem verdiğini anlatmıştır (Çaykara, 2007: 70).

1946 yılında Kayseri-Adana arasında kalan bölgedeki Hitit eserlerini incelemek için Bossert ile birlikte çıktıkları gezide Karatepe bölgesindeki kalıntılara ulaşmaları kariyerinde belirleyici olmuştur. Araştırma ekibi, Hitit hiyeroglifleri ve Fenike yazısının bir arada kullanıldığını görmüş ve Fenike yazısı tercüme edilebildiği için, bu keşif Hitit hiyerogliflerinin nihai çözümü olmuştur. Karatepe - Arslantaş Höyüğü'nde Bossert tarafından başlayan kazı çalışmalarına 1952'den sonra Çambel başkanlık etmiştir. Karatepe'de ortaya çıkarılan arkeolojik buluntuların restorasyonu, korunması ve sergilenmesi için Türkiye'de ilk kez bir açık hava müzesi kurulmasına ön ayak olmuştur.

1948-1949 yıllarında, Yazılıkaya/Midas şehri kazısını yürütmüştür. 1960 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Kürsüsüne profesör olarak atanmıştır (BCA, 1958: 4). Eşiyle birlikte Karatepe'de çalışmalara devam eden Çambel, 1962-1963'te Almanya'da Saarbrücken Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine dönmüş ve Prehistorya Kürsüsü'nü kurmuştur.

1964 yılında Chicago Üniversitesi'nden Robert J. Braidwood ve eşi Linda S. Braidwood'la birlikte Ergani'de Çayönü höyüğü kazısına başlamıştır. Kote Çemi (Hilar - Çayönü) kalıntılarını bulmuştur.

Çambel'in çabalarıyla kurulan İstanbul-Chicago Üniversiteleri Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırma Kamu Projesi çerçevesinde, 1964'te Urfa-Bozova'da Biris Mezarlığı ve Söğüt Tarlası, 1968 ve 1970'de Diyarbakır Girikihaçıyan kazıları gerçekleştirilmiştir.

Çambel, Keban Barajı'nın yapımıyla su altında kalacak olan alanların taranması için 1966'da başlayan çalışmalara öncülük etmiştir. 1976'da TÜBİTAK'a bağlı bir Arkeometri Ünitesi kurulmasına katkıda bulunmuştur. 1984 yılında emekli olmuştur. Kazılara katılımını ve yazılarını emekliliğinde de sürdürmüştür.

Birçok kuruluşa üyesi olan ve bir çok kurum ve kuruluştan verilen ödüllerle sahip olan Çambel; 2010 yılında kendisine T.C. Kültür Bakanlığı tarafından "Kültür ve Sanat Büyük Ödülü" verilmiştir (Dirican, 1997: 72-80). 12 Ocak 2014 tarihinde İstanbul'daki evinde yaşamını kaybetmiştir.

Halet Çambel; ömrünü geçirdiği, Türk entelektüel çevresinin uğrak mekânı olan yalısını Boğaziçi Üniversitesi'ne bağışlamıştır (haberler.boun.edu.tr).

D. Sedat Alp

Sedat Alp 1913 yılında Selânik civarında Karaferye'de doğmuştur. Sedat Alp ve ailesi Milli Mücadele'nin ardından yaşanan nüfus mübadelesi ile birlikte ilk önce İzmir'e ardından İstanbul'a ve son olarak Akhisar'a yerleşmişlerdir. İlkokulu Akhisar'da bitirmiştir. Lise öğrenimini Fevziyat ve Boğaziçi Lisesi'nde İstanbul'da yapmıştır. Bu sırada hem Mülkiye hem de Tıbbiye sınavlarını kazanan Sedat Alp, 1932 yılında yapılan Avrupa imtihanı da kazanarak devlet tarafından Almanya'ya gönderilmiştir (Şarman, 2008: 193) . 1933-1934 yılında Prof. Dr. Schachermayer'ın Hitit ve Eski Yunan üzerine verdiği bir konferans sonrası Hititoloji okuma kararı vermiştir. Almanya'da Leipzig ve Berlin Üniversitelerinde Eski Çağ Tarihi, Hititoloji, Eski Anadolu Dilleri ve Kültürleri, Sümeroloji ve Akadistik ve Arkeoloji öğrenimi yapmıştır. 1940 yılında doktora imtihanını vererek yurda dönmüş, 1941 yılında Ankara'da Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Hititoloji asistanlığına, aynı yılda Doçentlik imtihanını vererek Hititoloji Doçentliğine tayin edilmiştir. 1941-1944 yıllarında üç buçuk yıl süre ile askerlik hizmeti yaptıktan sonra görevine geri dönmüştür. 1949 yılında Hititoloji Profesörlüğüne yükselmiştir. (BCA, 1949: 11). 1951 yılında Ferzan Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten; Orhan ve Mehpere isminde 2 çocukları olmuştur.

1957 yılında Sedat Alp ve Hititoloji dünyası için büyük bir dönüm noktası yaşanmıştır. Sedat Alp uzun çalışmalar sonucunda "*lituus*" kelimesinin Hitit metinlerindeki karşılığını "*GISkalmus*" olarak bulmuş ve bütün dünyada bunu kabul ettirmiştir (Dündar- Sevinç, 2004: 15-69).

22.12.1955- 23.12.1957 yılları arasında yıllarında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Dekanlığını görevini yürütmüştür (Süslü, 1986: 43). 1958 yılında Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Hititoloji Kürsüsü Ordinaryüs Profesörlüğüne tayin edilmiştir (BCA, 1958: 6).

Bu süreç içerisinde; hem yurt içinde hem de yurt dışında akademik çalışmalarını hızla sürdüren Sedat Alp 1962 yılında bilim dünyası açısından çok önemli olan bir olaya daha imza atmış, daha önce sadece Boğazköy ve Lazkiye'de bulunan küçük Hitit heykeliçisinin (Fırtına Tanrısı Heykeli) bir örneğini Amasya Doğantepe'de bulunmasını sağlamış, bunun üzerine Hitit heykelleri ile ilgili çalışma yapmış ve bunu Türkçe ve Almanca olarak yayınlamıştır.

Sedat Alp'in Türk Tarih Kurumu ile olan ilişkisine bakıldığında kurumun üyeliğine 1946 yılında seçilmiştir .Kurumun genel sekreteri olarak 7., 8. ve 9. Türk Tarih Kongrelerini organize etmiştir. 6.4.1982 - 17.10.1983 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu'nun Başkanlığı görevinde bulunmuştur(Dündar-Sevinç, 2004: 88).

İdari bu görevlerinin yanında Hititoloji'ye olan hizmetleri de devam etmiştir.1952 yılında çalışmaya başladığı Konya Karahöyük kazısı meyvelerini vermiş ve dünya literatüründe yerini alacak; "Konya Civarında Kara Höyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürler" adlı kitabı ile büyük övgüler almıştır. Bunun ardından Maşathöyük 'ün ve İnandık Vazosu' nun çıktığı bölgenin Hitit Metinlerindeki karşılığını bulan Sedat Alp, bu çalışması ile dünyanın dört bir yanında konferanslar vererek bu yeni bilgiyi dünyaya duyurmuştur (Dündar- Sevinç, 2004: 99-110).

1990 yılında hem Çorum hem de Hititoloji dünyası için büyük bir adım atılmış, Sedat Alp'in başkanlığında Çorum'da Uluslararası Hititoloji Kongresi toplanmıştır.1990'da ki bu kongrede bu kongrenin devamının olması istenmiş, münavebeyle bir defa Çorum'da bir defa diğer ülkelerde toplanması kabul edilmiştir.

Sedat Alp'e Çorum'un dünyaya tanıtılması katkılarından ötürü 27 Eylül 1996 tarihinde Çorum fahri hemşeriliği verilmiştir. Kasım 1996 yılında Çorum'da düzenlenen törende belgesi kendisine sunulmuştur (19 Kasım 1996, "Ord. Prof. Dr. Sedat Alp'in Çorum Hemşerilik Beratı'nı aldı", Çorum Hâkimiyet Gazetesi: 1-5).

Uluslararası Akademiler Birliği'nde Türkiye'yi temsil eden, Konuk profesör olarak bir çok üniversiteye davet edilen, Almanya, ABD, Çekoslovakya, Fransa, İngiltere, İsviçre, İtalya ve Japonya'da pek çok konferans veren, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Mainz Bilimler Akademisi gibi bazı kuruluşların da üyesi olan, Uluslararası Hititoloji Kongrelerinin kurucusu, Türkçe ve Almanca 10 Kitabı, Türkçe ve Almanca, İngilizce ve Fransızca olmak üzere 100'e yakın bilimsel makalesi bulunan nice değerli bilim insanının hocası, Türkiye'nin ilk Hititoloğu Sedat Alp; 9 Ekim 2006 tarihinde vefat etmiştir (10 Ekim 2006 , "Türkiye'nin İlk Hititoloğu Vefat Etti" ,Milliyet Gazetesi: 3). Sedat Alp yapmış olduğu çalışmalarla, Hititlerle ilgili her alanda saygı ile anılmaya devam edilecektir.

III. SONUÇ

Maddi ve manevi varlıklar, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili nitelikler; toplumun değerlerini oluşturan unsurlardır. Bu unsurların oluşumunda ülke topraklarında nesilden nesile aktarılan bilgi ve deneyim birikimi önemlidir. Bu bilgi ve deneyim birikiminin faydalanabilir hale getirilmesinde, kültürel zenginliklerin ortaya çıkarılmasında Arkeoloji ve Hititoloji çalışmalarının da payı büyüktür. Bu çalışmalar medeniyetin beşiği olan Anadolu'da Osmanlı Devleti zamanında başlayıp, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ivme kazanmıştır.

Bu bağlamda Anadolu'nun arkeolojik değerlerinin ortaya çıkmasında, arkeoloji ve hititoloji çalışmalarının ülkemizde sistematikleşmesinde; değerli bilim insanları, Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel ve Sedat Alp'in emeği büyüktür.

Bu bilim insanlarının kazandıkları başarının arkasında aldıkları iyi eğitim yatmaktadır. Küçük yaştan itibaren aileleri tarafından özenle yetiştirilen bu bilim insanları yaşamları boyunca hedeflerini iyi belirlemişler ve bu hedefe ulaşmak için bilimsel esasları temel alarak çok çalışmışlardır. Yaptıkları bilimsel çalışmalar ve verdikleri eserler ile ülkeleri için övünç kaynağı olmuşlardır.

Sosyal bilim dallarında gelişmek için entelektüel birikimin olması gerekliliğini yaşamları ile bize gösteren bu dört büyük bilim insanı Türkiye'ye kazandırdıkları eserlerle, yaptıkları çalışmalar ve yetiştirdikleri akademisyenlerle hep hatırlanacak, arkeoloji ve hititoloji alanlarında yeni nesillere yol göstermeye devam edeceklerdir.

KAYNAKÇA

- 11 Teşrinievvel 1939 ,Çorum Gazetesi: 1.
- 19 Kasım 1996, "Ord. Prof. Dr. Sedat Alp'in Çorum Hemşerilik Beratı'nı aldı", Çorum Hâkimiyet Gazetesi:1.
- 10 Ekim 2006 , "Türkiye'nin İlk Hititoloğu Vefat Etti" ,Milliyet Gazetesi, 3.
- 13 Ocak 2014, "Arkeolojiye Adanmış Bir Ömür" ,Cumhuriyet Gazetesi: 15.
- AKURGAL, Ekrem. (2002). "Arif Müfid Mansel". *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, S.16, ss.19-21.
- AKURGAL, Ekrem. (2004). *Bir Arkeoloğun Anıları*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- ALPARSLAN, Metin. (2009). *Hititolojiye Giriş*, İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (10.02.1958). Fon No:30 11 10, Kutu No:268, Dosya

No:6 ,Sıra No:6.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (20.05.1949). Fon No:30 11 10, Kutu No:205, Dosya No:15 ,Sıra No:11.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (10.04.1937).Fon No:30 18 12, Kutu No:74, Dosya No:42 ,Sıra No:2.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (10.06.1939).Fon No:30 18 12, Kutu No:87, Dosya No:51, Sıra No:16.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (15.05.1939).Fon No:30 10 00, KutuNo:146, Dosya No:32, Sıra No:24.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (18.06.1958). Fon No:30 11 10, Kutu No:282, Dosya No:14, Sıra No:4.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (18.06.1958).Fon No:30 18 12, Kutu No:271, Dosya No:19 ,Sıra No:11.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (25.08.1939).Fon No:30 18 12, Kutu No:88, Dosya No:80, Sıra No:9.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (30.11.1957). Fon No:30 11, 10 Kutu No:267, Dosya No:32 ,Sıra No:5 .

ÇAYKARA, Emine. (2007), *Arkeolojinin Delikanlısı Muhibbe Darga*, İstanbul: Can Sanat Yayınları.

DİRİCAN, Murat. (Ekim 1997) “Yaşamını Arkeolojiye ve Anadolu'ya Adanmış Bir Bilim Kadını”,. *TUBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, S.359, ss.72-80.

DÜNDAR, Can & SEVİNÇ Fatma. (2004) İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü, Sedat Alp, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

ERSOY, Ayhan. (2012). “Arkeoloji ve Antropoloji”, *İnsan Bilim Dergisi*,

[<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuinsanbilim/article/view/1023008052/1023016963>]. C.I, S.1, ss.4, (Erişim Tarihi:28 .08.2014).

GÖKALP, Latif. (Aralık 2014). “Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Atatürk'ün Arkeoloji Disiplinine Katkıları”,[<http://www.hikmetyurdu.com/article/view/5000018420>]. *Hikmet Yurdu*, C. 7, Sayı. 14, ss. ,64, (Erişim Tarihi: 28.08.2014).

GREENWALT. JR, Crawford. H. (2005) “Ekrem Akurgal 1911-2002”, [www.ajaonline.org/toc/1093]. *American Journal Of Archaeology*, vol:109 p.59, (Erişim Tarihi: 28.09.2015).

İNAN, Afet. (Nisan 1939). “Atatürk ve Tarih Tezi” *Bellekten*, C. III, S.10, ss.243.

MAHSERECİ, Nalan. (Şubat 2008). “ Türkiye Klasik Arkeolojisinin öncüsü: Arif Müfid Mansel”. *Bilim Ve Gelecek Dergisi*, S.48, ss.72-85

MAHSERECİ, Nalan. (Şubat 2014). “Halet Çambel'in Ardından ”. *Bilim Ve Gelecek Dergisi*, S.120, ss.55-60.

- ÖZGÜNEL, Coşkun. (2003) “Ord. Prof. Dr. Ekrem AKURGAL: Cumhuriyet Kültürüne, Arkeoloji ve Sanatına Kişilik Kazandıran Bilge”, [<http://www.pdfindir.com/arkeoloji-ekrem-pdf-1.html>]. *Günce Dergisi*, S.26, (Erişim Tarihi: 12.08.2014).
- SHAW, Wendy M.K. (2004).Osmanlı Müzeciliği Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görseleştirilmesi, İstanbul: İletişim Yayınları,1. Baskı.
- SÜSLÜ, Azmi. (1998). “Atatürk ve Tarih”, *Atatürkçü Düşünce El Kitabı*, Ankara.
- SÜSLÜ, Azmi. (1986).*Dil- Tarih ve Coğrafya Fakültesi 50 Yıllık Tarihi*, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- ŞARMAN Kansu.(2008). *Türk Promethe’ler Cumhuriyet Öğrencileri Avrupa’da (1925-1945)*,İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 3. Baskı.
- Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu’nun 30. Yılı Anısına Türkiye Arkeolojisi.* (2008).Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 128.
- Boğaziçi’nden Haberler. (2015), “ Halet Çambel Yalısı arkeoloji dünyasına ev sahipliğine hazırlanıyor”, (<http://haberler.boun.edu.tr/tr/haber/halet-cambel-yalisi-arkeoloji-dunyasina-ev-sahipligine-hazirlaniyor>),(Erişim Tarihi: 14.09.2015).
- <http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/tarihce>(Erişim Tarihi: 12.08.2016)
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,69904/turkiyede-muzecilik.html> (Erişim Tarihi: 12.08.2016)
- <http://edebiyat.istanbul.edu.tr/antalyabolgesimerkezi/?p=6570>(Erişim Tarihi: 11.08.2016)